

Något om vintern, våren och döden

Man kan måhända inte säga att vintern har varit lång och hård, men den har varit lite besvärligt nyckfull på det vis som vintrar numera tenderar att vara. Någon snö att tala om kom det inte förrän efter jul, men sedan föll den under lång tid närmast oavbrutet och en skoningslös vind lade den vid somliga väggar i drivor åtminstone fyra meter höga. Den ved som inte eldats upp förra sidan nyårsnatten brann snabbt när januaris och februaris minusgrader frös fast sig själva i spannet 15 till 25. Jag skottade mest överallt, även inne i lagården och på dasset. Där det fanns en glipa i panelen, ett dåligt sittande fönster, en dörr som inte slöt tätt, där letade sig snön obarmhärtigt in.

Någon gång i slutet av januari mätte jag snödjupet på fyra olika platser på tomten, undvek de värst drevade ytorna. Snittet låg på 125 centimeter. När jag pulsat genom detta vita täcke för att ta mig till några unga tallar, vars kronor jag ville rädda genom att skaka och borsta av dem nederbördsvikten, fann jag mig - viss reslighet till trots - plötsligt nedsjunkna med snö nästan upp till bröstet.

På lagården slet vinden ut ett fönsterglas som efter högt fall krossades i tusentals bitar mot en isig driva. Vid stallet blev snön så tung att den bröt sönder regeln över porten, några meter bort rönt stag och stöttor på stängselstolparna samma öde.

Så småningom slutade det trots allt att fyka, solen reste sig på nytt och nu ligger grusvägarna bara och leriga igen. Cykeln fick jag punktering på i höstas, och eftersom det inte blev av att jag åtgärdade det då har jag under snart ett halvår förlitat mig på vandring, skidor och spark vid förflyttning. Nu kommer dock suget efter att cykla tillbaka, precis som när jag var barn och tillsammans med min kompis hackade bort is och snö på vägen framför husen, för att snabbare få våra föräldrars tillåtelse att ta fram cyklarna. Det är något visst med att cykla på våren, när dofter och vindar är nya, när gruset ännu inte sopats undan från asfaltsvägarna och hjulen liksom rullar dubbelt; man förleds att tro att allting är oändligt och evigt.

Så är förvisso – och tyvärr - inte fallet. Den här våren är på många sätt helt olik de föregående, jag har sedan i fjol förlorat människor och djur som betytt oerhört mycket för mig. Tomheten efter dem präglar ännu allt jag tänker på. Inom kort kommer jag därtill att mista ännu en vän. Jag sitter med Regna ute i fårhuset, stryker henne över huvudet och magen, borrar in händerna och näsan i den tjocka vinterullen, skämmer bort henne med morötter och rödkål. Jag lyssnar på hennes lugna andning och stilla idisslande. Hon känner mina hemligheter bättre än nästan någon annan. Hon är mig så obeskrivligt kär.

Jag ser numera liemän lite varstans. Bakom knutar, bakom träd. I skogsbrynet i skymningen, vid åkerkanten i morgondimman. De försvinner så fort jag fixerar blicken i deras riktning, men dyker snart upp på nytt en bit bort och omöjliggör på så vis den säkra stig mellan deras posteringar som jag fåfängt försöker snitsla. Mer för andras skull än min egen, men det vore fint om också jag kunde ha säker mark under fötterna ett tag till.

Ibland funderar jag på vad som vore värst med att dö, men jag finner inget bra svar, bara flera halvdana. Det beror också en del på hur döden skulle se ut, om den blir hastig och oväntad, eller sker till följd av ett utdraget sjukdomsförlopp. Samt förstås när den inträffar, imorgon eller om många decennier.

I händelse av min snara bortgång, skulle det värsta då vara att inte hinna med sådant jag planerat att göra? Eller att inte få veta mer om vad som händer runtom mig, vad det ska bli av allting? (Det senare kanske på sitt sätt också skulle vara en befrielse, eftersom jag fruktar att mycket av det jag håller av och värderar högt kommer att fortsätta decimeras i en alltmer rasande takt.) Eller är det så enkelt som att det värsta med mitt frånfälle vore den sorg min mor skulle drabbas av?

Om jag istället tillåts leva länge än, tillkommer andra faktorer att grubbla över: kommer jag att vara en frisk, självständig åldring, och om inte – vad gör det med mitt patologiska frihetsbehov? Är glädjen över att leva så stark att den kompenserar förlust av fysisk och kanske även psykisk förmåga? Kan ett liv levt med djur, odlingar, skog, vedspis, avträde och högst egensinniga vanor

bytas mot den anpassning till samhällets likriktning som följer av placering på äldreboende eller sjukhus?

Döden upplöser förstås alla sådana spekulationer; tankarna är i själva verket bara mentala excesser för den ännu levande. Ändå har jag ibland svårt att släppa taget om dem. Vad vill jag hinna bränna på midnattsbål innan någon ska gå igenom min kvarlåtenskap och när är en lämplig tid att lägga dessa ting i elden? Det är inte gott att veta. Vad annat kan jag med viss belåtenhet lämna efter mig, som bevis på att jag en gång levde och möjligen hade ett ringa värde? Och vad av sådant jag ägnar mig åt vill jag hinna färdigställa, för min alldeles egen skull?

Just den tanken har funnits hos mig ett antal år och den har också övergått i sparsmakad handling. Sommaren 2017 satte jag samman ett litet häfte med en fram tills dess ständigt föränderlig lång dikt, som jag i olika former burit med mig sedan mitten av nittioalet. Häftet fungerade som en punkt, ett sätt att bli av med dikten för att kunna skriva annat. Jag gjorde kanske tio exemplar innan jag tröttnade på den omständliga processen, gav bort dem både till närstående och obekanta. Mitt namn finns inte att läsa någonstans i häftet, bara en pseudonym jag emellanåt använder mig av.

På samma vis påbörjade jag i fjol inspelningen av en skiva som jag tänker mig ska bli mitt musikaliska testamente. Förmodligen blir den, precis som dikthäftet, endast utgiven i en mycket liten upplaga, mer att se som en dokumentation än ett kommersiellt tillgängligt objekt. Men ännu är inte inspelningarna helt klara, och jag kan under korta stunder grubbla över vad som händer med dem om det också händer något med mig; jag har till och med övervägt att skriva ned noggranna instruktioner till min musikaliske kompanjon om hur han ska färdigställa låtarna ifall jag skulle råka dö oannonserat. Samma tankar ter sig andra gånger löjeväckande morbida, men inte desto mindre återkommer de med måttligt glesa mellanrum.

Jag gissar emellertid att skivan trots allt inom en snar framtid är klar, och även att jag kommer att göra fler skivor efter den, men dessa blir i så fall – för mig, knappast för medmusikanter eller bandmedlemmar – av annat slag, inte alls lika betydelsefulla. Och så är jag där igen: i skuggan av döden är det bara det viktiga som räknas.

I de delar av landet där snön ligger djup månader i sträck, blir känslan av att allting börjar om på nytt framåt april antagligen ännu mer påtaglig än den är söderut. Själva livet har ett tag legat i dvala, samlat kraft för markernas stundande och explosivt formgivna resurrection, och när färgerna och dofterna kommer tillbaka slinker luften ånyo ner en smula lättare i lungorna, där jag cyklar runt på småvägarna i trakten.

Men som med det mesta i världen finns också här en baksida: det är när jag återigen blir mer rörlig (högst relativt sett) som jag ser hur landskapet ännu en vinter vanställts av skogsskövlingen. Jag parkerar cykeln och följer till fots de groteska avtryck maskinerna lämnat på backen, går ut på hygget där det tidigare växte grov gammal granskog draperad i hänglavar, med mängder av olikåldriga lågor på marken och bohål i naturligt uppkomna högstubbar. Nu finns inget av detta kvar. Den hänsyn som ska följa med produktions- och miljömålen likställande lyser helt med sin frånvaro. Jag diskuterar saken med Skogsstyrelsen i telefon och via e-post, de är fullständigt ointresserade av ärendet, bemöter inte ens min kritik om att skogen i fråga redan för femton år sedan inrapporterades som varandes skyddsvärd.

Det är en aning märkligt detta, att vårens spirande livsglädje kanske är som allra mest kännbar i en gammal skog, och att döden sällan är så påtaglig som när samma skog avverkats. Jag åkte skidor bland träden i mitten av mars, i början av april ser jag samma träd i virkeshögarna längs byvägen. Snart är de flesta av dem kartonger i ett snabbköp nära dig.

Jag har förvisso också några högar fällda träd på gården, men dessa är inte månghundraåringar som lemlästats av monstermaskiner. Jag skäms ändå lite över det, försöker att tänka på annat när jag kapar och klyver dem. Som ett möjligt straff går motorsågen sönder, klingan på kapen blir slö. Yxorna jag klyver med är dock pålitliga och smått ostoppbara, för att inte nämna tysta och fria i sin

enkelhet. Tids nog ska det även i år resas staplar av ved som torkar i solen och vinden, innan alltihop ladas in famntag för famntag; värkande knän och armbågar hör till, beslut om att vedbacken till nästa säsong ska struktureras annorlunda, för att möjliggöra transport med skottkärra, likaså.

På andra sidan gården står ett metallskelett, som vid noggrannare studier visar sig vara ett tunnelväxthus vars plast blåste sönder i en höststorm. Samma storm avslöjade läckande tak och fönster på huset. Jag beställde ny plast till växthuset, för att slippa stressa fram ett ersättningsbygge, fick besked att den skulle anlända i mars. Det gjorde den inte, nu talas det om ”under sommaren”. Tomat-, chili-, paprika- och gurkplantorna som trängs under lysrör inne i huset bävar antagligen, men det ska väl gå att säkra deras överlevnad på något vis ändå. Här vet man i och för sig aldrig så noga; på kartan är det zon fem, men i praktiken zon sex. Bara ett hundratal meter bort är det högst påtagligt varmare, särskilt om nätterna. För ett par år sedan kom försommarens sista frost natten mot den femtonde juni, medan hösten gjorde sig påmind redan den tjuugoåttonde juli, med fyra frostnätter i rad. Jag känner inte till någon annan gård i byn som drabbades på det viset. Grönsaker blir det dock ändå, mer än tillräckligt för att jag ska överleva år efter år och även ha ett överflöd att ge bort till nära och kära. Nu börjar det snart vara dags att slanta upp de sista morötterna och rödbetorna i källaren, för att torka dem innan de blir dåliga. Av potatisen har jag oroande mycket kvar, jag funderar lite på hur det kommer sig. Den närmaste familjen är färre nu än i fjol, det spelar självfallet in, men förklarar inte fullt ut varför det finns två rågade lårar kvar.

När hållpunkterna på året utgörs av saker som ved, sådd, hö, skörd och mitt öde i stor utsträckning ligger i händerna på krafter ej möjliga att rå över, kan man tycka att det efter så här lång tid borde ha färgat av sig på mitt inre; att jag skulle uppnått en väsentligt högre grad av här-nu-medvetenhet. Istället blir det för mig närmast tvärtom: jag ser cyklerna i förhållande till det som var förr om åren. Jag minns alldeles för väl vad som sades och drömdes när vi anlade landet, jag minns rösterna och lätena i lagården, jag minns skratten på vedbacken, midnattspromenaderna, fårens och katternas otyglade livsglädje. Nu går jag här i våryran och jobbar mig svettig med det som ska föda och värma mig under vintern, lyssnar på fåglarna, noterar de första gröna stråna mot lagårdens södervägg. Jag borde också sträcka mig mot ljuset, som gräset, borde sjunga lyckligt i värmen, som fåglarna, men jag tänker mest bara på alltings ändlighet. Det är mig så hemtamt att det nästan känns tryggt.

* * *

Jag står stilla i natten, luften är hög och klar. Ännu ligger snön tung på marken, men skidföret är borta och den hårt packade stigen mot lagården tappar var dag lite mer av sin bärighet. För några veckor sedan flög de första svanarna över gården, deras trumpetande stannade kvar i rymden långt efter att kropparna försvunnit utom synhåll. Snart anländer knarrfåglarna och deras kosmiska läten kommer på nytt att glädja mig nätterna igenom. Tibastens blommor ska titta fram bakom logen, vitlöksblasten försiktigt tränga upp ur de täckta bäddarna. Mörkret jagas undan minut för minut. Det är en ynnest att få vara med om detta ytterligare ett år och om det tycks förmätet eller lillgammalt att uttrycka sig på det viset mitt i en jämförelsevis blygsam medelålder får det vara så.

Jag sluter ögonen, i bakhuvudet ekar en gammal sång: ”Oh Death / won't you spare me over / till another year”. Jag känner jag mig plötsligt odödlig, de pågående intrycken förstärks när andra människor sover och bara jag och nattedjuren smyger, flyger omkring. Som vore vi alla nya på jorden, vilda, fria och ohejdbara, med våra liv inte utmätta utan gränslöst utsträckta framför oss. Jag stannar i den känslan en stund, innan jag öppnar ögonen och går tillbaka hemåt genom de minnen som raskt sluter upp omkring mig. Var har du varit, frågar de. Jag säger inget högt, men tänker för mig själv att det vet jag inte riktigt. Det var ljus, trots att det var mörkt, det var vackert och oändligt. Varför gråter du då, frågar de som hade de hört mig tala. Jag ser på dem, deras välbekanta anletsdrag, rycker en aning generat på axlarna till svar. Innan jag går in i huset blir jag

helt kort ståendes på bron och tittar på stjärnorna. Karlavagnen över Utanåkern. Också det ett minne.

Jens Unosson, april 2021